

ΝΕΑ ΕΘΝΙΚΑ ΙΔΑΝΙΚΑ

ὕπὸ τοῦ Καθηγητοῦ κ. ΣΩΤ. ΑΓΑΠΗΤΙΔΗ

[Πανηγυρικός λόγος εἰς τὴν Α. Σ. Β. Σ. ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς ἐκφωνηθεὶς τὴν 25ῃν Μαρτίου 1956]

Αἱ ἐθνικαὶ ἐπέτειοι δὲν ἐορτάζονται μόνον διὰ νὰ τιμηθῇ μία ὠρισμένη ἡμέρα, ποῦ ἀπετέλεσε σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου. Εἶναι αὐταὶ αἱ ἴδιαι, κάθε φοράν, σταθμοὶ τῆς ζωῆς ἐκείνων ποῦ τὰς τιμοῦν. Καὶ κάθε σταθμὸς ἐνέχει παρελθὸν καὶ μέλλον. Μνήμη τοῦ χρόνου ποῦ ἐπέρασε καὶ δραματισμὸς τοῦ χρόνου ποῦ ἔρχεται. Σταθμὸς, λοιπόν, ἀλλὰ καὶ ἀφειρητῖα.

Καὶ ἡ 25ῃ Μαρτίου, περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην ἐπέτειον, πανηγυρίζεται μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτά. Πραγματικά, ἄλλαι ἐπέτειοι, ποῦ συμβαίνει νὰ ἐορτάζωνται μεγαλοπρεπῶς καὶ μὲ συγκίνησιν, εἴτε ἔχουν ἰδιαιτέραν τοπικὴν δι' ὠρισμένας περιοχὰς τῆς χώρας, σημασίαν, εἴτε εἶναι τιμητικαὶ προσφάτων ἱστορικῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα ζοῦν ἀκόμα μέσα μας, εἶναι τμήματα τῆς ζωῆς μας. Ἄν αἱ ἐπέτειοι αὐταὶ ἀποτελοῦν ζωὴν, ἡ 25ῃ Μαρτίου εἶναι κάτι περισσότερον: σύμβολον ποῦ ἔχει μεταβληθῆ εἰς ζωὴν. Ἡ ἔννοια τῆς ὑπάρχει πλέον μέσα εἰς τὴν συνείδησίν μας ὡς ἡμέρα ἐθνικῆ. Δὲν μᾶς προκαλεῖ ἡ ἡμερομηνία διὰ νὰ τὴν ἀναπολήσωμεν. Ἡ τιμὴ τῆς εἶναι πέραν τῆς σκέψεώς μας, μέσα εἰς τὸ αἷμα μας.

Ὁ κάθε ἐορτασμὸς μᾶς εὐρίσκει μὲ ἓνα ἐπὶ πλέον ἔτος ποῦ προστίθεται εἰς τὸ παρελθόν.

Καὶ τώρα, αὐτὴν τὴν 25ῃν Μαρτίου, ἔχομεν ὀπίσω μας 135 ἔτη, μὲ τὸ βάρος ποῦ συνιστᾷ αὐτὸ τὸ παρελθόν καὶ τὴν εὐθύνην τῆς δημιουργίας εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον.

Εἰς αὐτὸν τὸν σταθμὸν, ποῦ εἶναι ἡ ἐπέτειος, ἄς ἐπιμείνωμεν. Ἡ ἡμέρα, μὲ τὸν γνωστὸν, τὸν πολυτραγουδημένον συμβολισμόν τῆς, ἐνθουσιάζουσα, φρονηματίζει. Ἄλλ' ἡ ἐπέτειος ἡμπορεῖ καὶ αὐτὴ, ἐλέγχουσα νὰ φρονηματίσῃ, νὰ ἀνυψώσῃ καὶ νὰ κατευθύνῃ.

Δὲν θὰ πρόκειται περὶ ἀκρίτου ἐνθουσιασμοῦ, ἀν ἀμέσως εἴπωμεν, ὅτι ὁ σημερινὸς νέος τῆς Ἑλλάδος δὲν χρειάζεται νὰ ἐνθυμηθῇ τὸ βάρος τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς μεσαιωνικῆς μας κληρονομίας, διὰ νὰ αἰσθανθῇ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὑπόχρεον ἐναντι τῆς πατρίδος του, τῶν γύρω του καὶ τῆς ἱστορίας. Ἄρκει καὶ μόνῃ ἡ μεταναστατικὴ ἱστορία μας, διὰ τὴν συνειδητοποίησιν μιᾶς τεραστίας εὐθύνης διὰ τὸ μέλλον. Ἐδημιουργήσαμεν πολλὰ, μέσα εἰς τὰ 135 ἔτη. Πρέπει λοιπόν—ἀλλὰ εἶναι καὶ δυνατόν—τὰ ἔργα αὐτὰ νὰ τὰ ξεπεράσωμεν.

Ἡ ὄψις τῆς χώρας μας, δίδει τὴν ἐντύπωσιν ζωντανοῦ μὲν, ἀλλ' ὄχι νέου τόπου. Ἀνεπτύχθη περισσότερον ἀπὸ παλαιούς τόπους, ἔχει τὴν τάσιν καὶ τὴν δυνατότητα ν' ἀναπτυχθῇ ἀκόμα περισσότερον καὶ κατοικεῖται ἀπὸ ἓνα λαόν, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιβίωσις καὶ ἡ ζωτικότης ἀποτελοῦν βιολογικὸν θαῦμα.

Μέσα εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ ἐξεπληρώθησαν οἱ περισσότεροι ἐθνικοὶ μας πόθοι. Ἐφθασε μάλιστα καὶ ἐποχὴ, σχετικῶς πρόσφατος, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ σύνορά μας εἶχαν προχωρήσει πολὺ μακρὰν καὶ ἔτεινον νὰ κλείσουν μέσα εἰς μίαν

κρατικήν ενότητα δλους τοὺς δλόγους εἰς τὸ Αἰγαῖον τόπους τοῦ παλαιοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, δλαί αἱ ἑλληνικαὶ περιοχαί, ἄλλοτε εἰρηνικῶς καὶ ἄλλοτε πληρωνόμεναι μὲ πολὺ αἷμα, ἐπανήλθον εἰς τὴν Πατρίδα. Αἱ Ἴόνιοι νῆσοι, ἡ Θεσσαλία, ἡ Ἡπειρος, ἡ Μακεδονία, ἡ Θράκη, ἡ Κρήτη, αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἡ Δωδεκάνητος ἠλευθερώθησαν καὶ ἐτριπλασίασαν σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στρεᾶς, μὲ τὰ ὀλίγα νησιά, ποὺ εἶχεν ἀποτελέσει μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 21 τὸ ἑλληνικὸν Κράτος. Οἱ λαοὶ τῶν ἠσθάνθησαν τὴν ἐλευθερίαν, ἤκμασαν, ἀλλὰ καὶ ἡ βαθμιαία αὐτὴ ἀπελευθέρωσις ἔδωκε τὴν ἐλπίδα εἰς δλους ὅτι εἶναι θέλημα τοῦ θεοῦ ἡ πλήρης ἐθνικὴ μας ἀποκατάστασις ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸν ὡς ἀρχήτῃ. Ἡ Κύπρος καὶ ἡ Βόρτιος Ἡπειρος θὰ ἐπανεέλθουν εἰς τὴν Πατρίδα. Οἱ δυνάσται εἴτε τὴν φυλὴν ὑποκρίνονται εἴτε ὡς τύραννοι ἀποκαλύπτονται δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ καταπνίξουν τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν. Ἡ μικρὰ Κύπρος δίδει σήμερον πικρὸν μάθημα εἰς τοὺς περιφρονητὰς τῶν παγκοσμίων ἀληθειῶν, οἱ ὅποιοι ματαιῶς ἀνθίστανται εἰς τὸ ἱερώτερον τῶν δικαιωμάτων.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος ἐπολλαπλασιάσθη, ἀνεπτύχθη μὲ ταχύτερον ρυθμὸν. Κοντὰ μας εὐρίσκονται καὶ αἱ μυριάδες τῶν ἀτυχῶν ὁμογενῶν, ποὺ ἐδιώχθησαν ἀπὸ τοὺς γενεθλίους τῶν τόπων. Εἰς τὴν θέσιν τῶν πτωχῶν ὑποδούλων τῆς τουρκοκρατίας ὑπάρχουν τώρα ἐλεύθεροι ἄνθρωποι, ποὺ θγάξουν μὲ δυσκολίαν βέβαια τὸ φωμὲ των, ἀλλὰ ποὺ ἔχουν κάθε δικαίωμα νὰ διαμαρτυρηθοῦν καὶ νὰ κινήθοῦν δι' ὅσην ἀδικίαν τυχὸν κρύπτει ἡ πτωχεία των. Πρέπει νὰ τονίσωμεν ἰδιαιτέρως τὸ ὕψηλὸν φρόνημα τοῦ σημερινοῦ πολίτου τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὅποιος καὶ ὅταν παραμερῖζει τὴν ἐλευθερίαν του, δὲν τὴν ἀπομακρύνει ἀπὸ περιφρόνησιν ἀλλὰ μὲ τὴν καλὴν προαίρεσιν τῆς πληρεστέρως ἐξασφαλισεώς της.

Ὁ λαὸς αὐτὸς μὲ δυσκολίαν ζεῖ. Δὲν εὐημερεῖ. Ἐργάζεται πάντοτε διὰ μίαν καλύτεραν αὐρίον. Καὶ ἀντ' αὐτῆς συναντᾷ συνεχῶς πολέμους. Ὁ καιρὸς τῶν πολέμων εἶναι πάντοτε περισσότερος ἀπὸ τὸν εἰρηνικόν. Παρ' ὅλα ταῦτα, ἡ γεωργία ἀνεπτύχθη εἰς μέγαν βαθμὸν καὶ ἡ βιομηχανία εἰς σημεῖον, ὥστε νὰ ἔχωμεν ἀφήσει πίσω πολλοὺς ἀπὸ τοὺς γειτονικοὺς λαοὺς. Ἀνεπτύξαμεν ἕνα ἱκανοποιητικὸν ὀδικὸν δίκτυον, ἑλληνικὰ πλοῖα διασχίζουν ὅλας τὰς θαλάσσας τοῦ κόσμου καὶ ὁ τουρισμὸς ἐξ ἀφορμῆς τοῦ θαυμαστοῦ τοπίου πρὸ διαθέτομεν καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τὰς ὁποίας ἐκληρονομήσαμεν, κατέστησε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς πλέον γνωστοὺς τόπους εἰς τὸν κόσμον. Τὸ μορφωτικὸν καὶ γενικώτερα τὸ πολιτιστικὸν ἐπίπεδον τῶν νέων ἑλλήνων παραβάλλεται πρὸς ἐκεῖνο τῶν περισσότερον προηγμένων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἐπιστήμη δὲ καὶ ἡ τέχνη εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ἐκδηλώσεων νεοπαγούς λαοῦ, ὁ ὅποιος μάλιστα ἔζησε προηγουμένως ὑπὸ τὸν ζυγὸν ἐθνότητος, κάθε ἄλλο παρὰ προοδευτικῆς. Ἀκόμα καὶ τὰς ξένας χώρας ἔχομεν τὴν δυνατότητα νὰ τροφοδοτοῦμεν μὲ προσωπικότητας ἐπιστημονικὰς ἢ καλλιτεχνικὰς.

Πέραν ὅμως αὐτῶν, ἔχομεν μίαν ἄλλην γενικώτεραν καὶ σπουδαιότεραν ἐπίτευξιν. Ἀπεκτίσαμεν τὴν συνείδησιν τῶν δυνατοτήτων μας, καὶ ἐδείξαμεν — μὲ τὰς ἐπὶ μέρους αὐτὰς ἐπιτεύξεις καὶ μὲ τὰς θυσίας — εἰς τὸν ἔξω κόσμον, ὅτι εἴμεθα δημιουργοὶ μιᾶς λαμπρᾶς ἱστορίας καὶ ὄχι ἀπλοὶ κληρονόμοι ἐνδὸς ἐνδόξου παρελθόντος. Ἦρχισαν πλέον νὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ἔρχονται εἰς τὴν

Ἑλλάδα ὄχι μόνον διὰ τὰ πλησιάζουσιν τὰ ἀρχαῖα ἑρπεία ἢ τὰ ἰδοῦν εὐκολώτερα τὰ κλασσικὰ ἰνδάλματά των, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ αἰσθανθῶν ἀχνίζοντο ἀκόμα ἑρπεία προσφάτου δόξης, ἢ καὶ τὰ σφίξουν τὸ χέρι νέων ἀνθρώπων — ἡρώων τῶν πολέμων, συγγραφέων, καλλιτεχνῶν — ποῦ εἶναι κοντὰ μας, ποῦ ζοῦν δίπλα μας.

Ἡ συνείδησις αὐτῆ τῆς δυνατοῦτος δὲν δίδει μόνον θάρρος εἰς τοὺς νέους Ἑλληνας διὰ τὰ δημιουργήσουν. Τοὺς δίδει καὶ τὴν εὐκαιρίαν τὰ πλησιάζουσιν περισσότερο τοὺς ξένους αὐτοὺς φίλους μας καὶ τὰ πάρουν ἀπὸ αὐτοὺς ὅ,τι εἶναι δυνατὸν καλύτερον. Ἡ συνάφεια καὶ ὄχι ἡ ἀπόστασις εἶναι ποῦ ὠφελεῖ. Ἄλλοτε τοὺς ξένους αὐτοὺς ποῦ μᾶς παραμέριζαν, εἴτε τοὺς παρεβλέπαμεν, εἴτε τοὺς ἀγνοοῦσαμεν.

Ἄλλ' ἡ ἀνάπτυξις τῆς συνείδησεως αὐτῆς εἶχε καὶ μίαν ἄλλην ἀγαθὴν συνέπειαν : τὰ διευκολύνῃ τὴν ἐκδήλωσιν τῶν ἀρετῶν τοῦ λαοῦ μας καὶ τὰ δικαιολογήσῃ κάπως μερικὰ μειονεκτήματά μας. Ἔτσι καὶ ἡ διχόνοια ἤμπορεῖ συχνὰ τὰ φανῆ ὅτι ὀφείλεται ὄχι εἰς μικρότητα ἀλλὰ εἰς μίαν θλιβεράν σύγκρουσιν προσωπικοτήτων, ἀλλὰ καὶ ἡ φιλοξενία τὰ παρουσιάσθῃ, ὅπως πράγματι εἶναι : ὄχι μία συνέπεια κατωτερότητος, ἀλλὰ μία ἔμφυτος παναρχαία ἀρετῆ.

* * *

Δὲν εἶναι, λοιπόν, ὀλίγα ὅσα ἐπετελέσαμεν μέχρι σήμερον. Καὶ δι' αὐτὸ κυρίως εἶναι ποῦ εἴμεθα αἰσιόδοξοι διὰ τὸ μέλλον. Αἱ ἔθνικαι ἐπέτειοι, ὅπως τὸ εἴπαμεν, εἶναι σύντομοι σταθμοὶ ἀλλὰ καὶ εὐρῆται ἀφειρηταί. Σήμερα, 135ῆν ἐπέτειον τῆς Ἑθνικῆς Παλιγγενεσίας, ἀρχίζει μίαν νέα ζωὴ διὰ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ οἱ οἰῶνοί εἶναι καλοί!

Συχνὰ ἀκούομεν ἀνθρώπους τὰ ἐκφράζουσιν τὴν ἀπογοήτευσιν των ἀπὸ τὴν σημερινὴν κατάστασιν καὶ ἰδίως διὰ τὴν ἠθικὴν ὑφασιν, ἡ ὅποια μαστίζει τὴν κοινὴν μας. Ἀλλὰ, νομίζω, ὅτι αἱ παρατηρήσεις αὗται γίνονται κυρίως ἀπὸ μίαν μοιραίαν ἐξιδανικευσιν τοῦ παρελθόντος καὶ ἀπὸ ἓνα πέραν τῶν πραγμάτων, σχηματικὸν ἰδανισμόν. Οἱ σημερινοὶ νέοι, δὲν εἶναι κατώτεροι τῶν νέων τῶν προηγούμενων γενεῶν. Ἐχουν μάλιστα ἐδρύτεραν συνείδησιν τῆς ἐλευθερίας καὶ μεγαλυτέραν δέψαν τῆς δικαιοσύνης. Καὶ ἂν ὑπολογίσῃ κανεὶς ὅτι ἡ σημερινὴ ἑλληνικὴ νέότης ἐκκληρονόμησε ἓνα παρελθὸν τόσο ἀίματηρόν, τόσο ἀνήσυχον, ποῦ ἦτο φυσικὸν τὰ τὴν σκληρύνῃ, θὰ διαπιστωθῇ ὅτι κάθε ἄλλο παρὰ κατώτερος πρέπει τὰ θεωρεῖται ὁ σημερινὸς νέος. Αὐτὸ ὅμως, βεβαίως, δὲν σημαίνει ὅτι δὲν προσδοκᾶται μίαν μεγαλυτέρα ἠθικὴν ἀνάπτυξιν του. Μὲ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς μελέτης καὶ μὲ τὴν ἀποκάθαρσιν τῆς θολωμένης ἀτμοσφαιράς ποῦ θὰ μᾶς προσφέρῃ ὁ εἰρηνικὸς ὀρίζων, εἶναι βέβαιον ὅτι καὶ αὐτὸ θὰ ἐπιτευχθῇ.

Ὁ μεγαλύτερος ὅμως συντελεστὴς τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως εἶναι ἡ πτωχεία. Ἄς μὴ λησμονώμεν οὐδὲ ἐπὶ στιγμῆν, ὅτι ἔχομεν τὸ χαμηλότερον βιοτικὸν ἐπίπεδον ἀπὸ ὅλην τὴν Ἑυρώπην. Καὶ χρειάζεται τὰ ἐπιμεινόμεν πολύ, τὰ ἐργασθώμεν πολύ, διὰ τὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀνοδὸν του.

Εὐτυχῶς καὶ ἐδῶ οἱ οἰῶνοί δὲν δημιουργοῦν παρὰ αἰσιοδοξίαν. Ἡδὴ τὰ ἐκτελεσθέντα ἔργα ἀπενεκάστησαν τὰς καταστροφὰς τοῦ πολέμου καὶ ἡ παραγωγή εἰς ἑλα σχεδὸν τὰ εἶδη ὑπερέβη τὰ προπολεμικὰ ἐπίπεδα. Αἱ ἐνδείξεις διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνασυγκρότησιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας εἶναι εὐνοϊκαί. Γνωρίζομεν πλέον τί πλοῦτον ἀνεκμετάλλευστον παρουσιάζει τὸ ἑλληνικὸν ὑπέδα-

φος και πόση ικανότητα διαθέτει τὸ ἐργατικὸν μὲς δυναμικόν. Ποτὲ ἡ χώρα μας δὲν εὐρέθη μὲ καλύτεραν προοπτικὴν. Καί ποτὲ οἱ Ἕλληνες δὲν ἀπέβλεψαν μὲ τόσην βεβαιότητα διὰ τὸν τόπον των, ὅσον σήμερα.

Ἡ ἀνοδος τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου θὰ φέρῃ τὴν σχετικὴν εὐημερίαν εἰς τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ζήσῃ ὁ Ἕλληνας μὲ τὴν ρεαλιστικὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ζωῆς. Ὡστόσον ἡ ἀνοδος αὐτὴ εἶναι καὶ δι' ἕνα ἄλλον σκοπὸν ἀπαραίτητος: διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς στερεωτέρας κοινωνίας.

Ἐπάρχει μία φανερὰ ἀσυμμετρία μεταξὺ τῶν σημερινῶν δυνατοτήτων μας καὶ τῶν ἀναγκῶν ποῦ αισθανόμεθα. Ἄλλοι λαοὶ θὰ ἐρρῦθιζαν τὰς ἀνάγκας των σύμφωνα μὲ τὰς δυνατότητάς των. Ἀλλὰ ἐδῶ συμβαίνει κάτι τὸ διαφορετικόν.

Ἀληθινά, παρὰ τὴν ρεαλιστικὴν του ἀντίληψιν, τὸν Ἕλληνα χαρακτηρίζει καὶ μία ἰδιαιτέρα τάσις ἐξελίξεως, ποῦ ἐν πολλοῖς ἐδημιούργησε καὶ τὴν δόξαν του. Ὑποσυνείδητα αισθανόμεθα μίαν βεβαιότητα διὰ τὸ μέλλον τῆς πατρίδος μας καὶ τὰς ἰκανότητας τοῦ λαοῦ μας. Δὲν ἐπαναπαυόμεθα, δὲν μοιρολατροῦμεν. Μία τοιαύτη ὑπερβολικὴ αισιοδοξία εἶναι, βέβαια, ἐπικίνδυνος. Εἶναι δυνατόν νὰ παρασύρῃ κοινωνίας ὁλοκλήρους εἰς τὴν διάβρωσιν καὶ τὴν καταστροφὴν. Ἀλλὰ περισσότερο ἐπικίνδυνος θὰ ἦτο μία κατάπτωσης τοῦ ἠθικοῦ μας.

Δι' αὐτὸ καὶ σήμερον, μὲ τὰς ἐνδείξεις ἐνός σημαντικοῦ ἐκμεταλλευσίμου πλοῦτος, μὲ τὰς ἐνδείξεις ἐνός παραγωγικοῦ μέλλοντος, ἤμποροῦμεν ἄφοβα νὰ δραματισθῶμεν. Γνωρίζομεν ὅτι εἰς τὴν προσπάθειαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας μας θὰ εὐρωμεν ἐμπόδια πολλά. Καί εἶναι αὐτὸ, ἄλλη μία ἀφορμὴ διὰ νὰ ἐνθουμηθῶμεν καὶ νὰ παραβάλωμεν τὴν περίοδον τῆς Μεγάλης Ἐπαναστάσεως πρὸς τὴν σημερινήν. Καὶ τότε, μὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν μας, παράλληλα πρὸς τὸν φιλελευθιισμόν, εἶχον ἐκφρασθῆ ἐκ μέρους ξένων ἰσχυρῶν διάφοροι φόβοι—παράλογοι βέβαια—ὅτι μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, θὰ ἐβλάπτοντο τὰ συμφέροντα ἄλλων κρατῶν. Οἱ ἴδιοι φόβοι διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλλάδος, ἐξεφράζοντο κάθε φορὰν ποῦ ὁ θεὸς ἠύλογει τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων. Τώρα πάλιν, μὲ τὴν προσπάθειαν τῆς ἀνασυγκροτήσεως, ἠκούσθησαν φωναὶ διαμαρτυρίας. Οἱ ξένοι ἀντέδρασαν, συγκεκριμένως εἰς τὴν ἐκδιομηχανίσειν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ δὲν ἐχάσαμεν τὸ σθένος, ποῦ ἐπιδεικνύομεν εἰς τοὺς ἐθνικοὺς μας ἀγῶνας, διὰ νὰ καταστείλωμεν καὶ αὐτὴν τὴν διαμαρτυρίαν καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν μίαν ἄλλην, ὅχι ὀλιγό-τερον σπουδαίαν, ἐθνικὴν νίκην.

Ἡ Ἑλλὰς ἔκαμε ἤδη μεγάλους ἀγῶνας διὰ νὰ ἀποδείξῃ εἰς τὰ Κράτη τὰ ἀντιτιθέμενα εἰς τὴν ἐκδιομηχανίσειν τῆς ὅτι ἡ προσπάθεια αὐτῆς δὲν ἀποσκοπεῖ παρὰ νὰ ἀξιοποιήσῃ τὰς βλας τῆς ἐγχωρίου φυσικῆς παραγωγῆς, τῶν μεταλλείων δηλαδὴ καὶ τῆς γεωργίας τῆς, νὰ ἀπορροφήσῃ μέρος τοῦ ἀδρανούντος ἐργατικοῦ της δυναμικοῦ, νὰ δελιώσει τὴν διάρθρωσιν τοῦ ἰσοζυγίου τῶν λογαριασμῶν της καὶ νὰ ἀνυψώσῃ τὴν στάθμην τοῦ βιοτικοῦ καὶ τοῦ τεχνικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ της. Μὲ τὴν προβολὴν τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτῶν αἱ ἀντιδράσεις ἠμβλύθησαν, ἀλλ' ἔμεσολάβησαν ἐμπόδια ὅχι μόνον ἐκ πταίσματός μας, ποῦ ἐματαίωσαν ἐπὶ ἀρκετὸν διάστημα τὴν ἀπόκτησιν βασικῶν βιομηχανιῶν. Παρὰ τὰ προσκόμματα αὐτὰ καὶ τὴν διάθεσιν μικρῶν σχετικῶς κεφαλαίων ἐκ τῆς Βοηθείας τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ διὰ τὴν βιομηχανίαν, ὁ παραγωγικὸς αὐτὸς κλάδος, χάρις κυρίως εἰς τὰς ἐσωτερικὰς προσπάθειάς τῆς χώρας, προήχθη εἰς ἐπίπεδον κατὰ πολὺ ἀνώτερον

τοῦ προπολεμικοῦ καὶ ἀπὸ ποσοτικῆς καὶ ἀπὸ ποιοτικῆς ἀπόψεως.

Δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία ὅτι μὲ τὴν συμβολὴν τῆς ἐξωτερικῆς βοήθειας ἢ ἑλληνικῆ ἐπιχειρηματικῆ ἰδιοφυΐα, ἢ συνεχῶς ἐξελισσομένη τεχνικὴ ὀργάνωσις καὶ τὸ εὐπροσάρμοστον ἐργατικὸν δυναμικὸν τῆς χώρας θὰ σημειώσουν θήματα ταχέως προόδου πρὸς τὴν πλευρὰν τῶν ἐλλειπουσῶν ἀκὸμη βασικῶν βιομηχανιῶν. Ἡ Ἑλλάς στηρίζει τὰς ἐλπίδας τῆς εἰς τὸ ἔμπυχον ὕλικόν τῆς, τοὺς ἀνεκμεταλλεύτους πόρους τῆς καὶ τὴν διεθνή ἀλληλεγγύην τῶν ἐλευθέρων λαῶν, τὴν ὁποῖαν πλὴν βεβαίως τῶν ὀλίγων θλιβερῶν ἐξαιρέσεων ἐδοκίμασε καὶ ὡς παρέχουσα καὶ ὡς λαμβάνουσα. Αἱ θυσίαι τῆς διὰ τὰ γενικώτερα συμφέροντα τῆς διεθνούς κοινωνίας ἐξημιούργησαν τὰς προϋποθέσεις — θὰ ἔλεγα τὴν ἀξίωσιν — πρὸς ἐπούλωσιν τῶν πηγῶν τῆς καὶ ἀνόρθωσιν τῆς οἰκονομίας τῆς. Ἡ μοῖρα ὁμῶς ἠθέλησε τὴν ἀνόρθωσιν νὰ ἀναστρίψῃ νέαις θυσίαις δι' ἐξυπηρέτησιν διεθνῶν σκοπῶν. Καὶ οὕτω, ἐνῶ αἱ ἄλλαι χῶραι, πλουσιώτεροι καὶ μὲ ὀλιγωτέρας ἀναλογικῶς πολεμικὰς ζημίας, ἀπεκατέστησαν καὶ προώθησαν τὴν οἰκονομίαν των, ἢ Ἑλλάς εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον περαιτέρω οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ὅταν ἢ διεθνῆς πολιτικῆ ἐθεώρησε σχεδὸν περαιωμένην τὴν οἰκονομικὴν ἀνόρθωσιν τῶν βοηθουμένων χωρῶν καὶ κατήυθνε τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν πρὸς ἀμυντικούς σκοπούς, διὰ τοὺς ὁποίους κυρίως ἐδαπάνητε καθ' ὅλον τὸν προηγούμενον χρόνον ἢ Ἑλλάς τὰ ἴδια μέσα καὶ τὴν ζήνην βοήθειαν.

Εἶναι συνεπῶς φυσικὸν νὰ ζητήτῃ ἢ πατρὶς μας ἰδιαιτέραν μεταχειρίσιν σήμερον, ὅχι διὰ λόγους φιλανθρωπίας ἢ διὰ σκοπούς τρεχούσης διαδίδωσις, ἀλλὰ βάσει τῶν κεκτημένων δικαιωμάτων τῆς καὶ μὲ κατεύθυνσιν τὴν παραγωγικὴν χρησιμοποίησιν τῶν δεδομένων μέσων, ὥστε συντόμως νὰ διαμορφωθῇ αὐτοδύναμος οἰκονομία, βιώσιμος, χωρὶς συνεχῆ βοήθειαν ἐκ μέρους τῶν ἄλλων χωρῶν.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς οἰκονομίας μας ἀποτελεῖ ἓνα νέον ἐθνικὸν ἰδανικόν. Τὸ βῆρος τῆς προσπάθειάς μας διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεώς μας, δὲν θὰ μᾶς λυγίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ ἀγωνιζόμεθα καὶ διὰ τὰ νέα αὐτὰ ἰδανικά.

Ἄλλὰ καὶ ἡ προσπάθεια διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν δὲν θὰ ἐπετύγχανε χωρὶς τὴν πεποίθησιν διὰ τὴν ἐθνικὴν μας ἀποκατάστασιν. Καὶ ὑπάρχει αὕτη ἡ πεποίθησις. Ἄν πρὶν ἀπὸ ὀλίγα ἔτη, ὁ λυτρωμὸς τῶν ὑποδοῦλων ἀδελφῶν μας ἀπετέλει ὄνειρον ποῦ ἐξημιούργει καημούς, τώρα, μετὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον καὶ τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἀποκαταστάσεως ποῦ ἔγινε μὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ τὴν ἐπιτυχῆ διακυβέρνησιν τῆς Δωδεκανήσου, ἢ ἐπάνοδος τῶν ἀλυτρώτων τμημάτων μας εἰς τὴν Πατρίδα, εἶναι βεβαίωτης δι' ὅλους τοὺς Ἕλληνας, μὴ ἀποδεχομένους διαφορικὴν λύσιν. Ναι, ἡ ἐθνικὴ μας ἀποκατάστασις θὰ συντελεσθῇ. Καὶ μὲ τοὺς ἀδελφούς μας μαζί, θὰ ἐργασθῶμεν διὰ τὸ καλὸν τῆς Πατρίδος.

Ἡ πνοὴ δὲν μᾶς λείπει, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ ἐργασία, διὰ νὰ δημιουργήσωμεν τὴν νέαν ζωὴν. Δὲν ἄρκει τὸ ὅ,τι ἐπετεύχθη μέχρι σήμερον. Ἡ ἐπέτειος — τὸ εἴπομεν — περισσότερον ἀπὸ σταθμὸς εἶναι ἀφετηρία.

Τότε μόνον θὰ εἴμεθα πλήρως βέβαιοι ὅτι ἐστάθημεν ἀντάξιοι τῶν πατέρων μας, ὅταν οἱ ἀδριανοὶ Ἕλληνες ἀποκτήσουν τὰς δυνατότητας διὰ νὰ κατορθώσουν νὰ τοὺς ξεπεράσουν.